

Nr 41.

Av herr Olsson, Oscar, om anslag till vissa utbildningskurser i ekonomiska ämnen för lärare och studieledare.

Vid 1920 års riksdag väcktes i andra kammaren motion av herrar S. Lübeck, Knut Kjellberg och W. Björck om utredning i vad mån och på vad sätt staten kan medverka till att under och efter skolstadiet insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen må kunna systematiskt meddelas i större omfattning än som nu i allmänhet sker. I skrivelse nr 297 anslöt sig riksdagen till detta utredningskrav.

I motiveringen till sin anhållan om utredning framhåller riksdagen, att erfarenheterna från särskilt de senare åren ha gjort det allt mera klart, att samhället måste ställa större krav på varje enskild medborgares förmåga att hjälpligt kunna överblicka och förstå de betingelser, som äro nödvändiga för ekonomiskt framåtskridande. Skall det ekonomiska läget kunna förbättras, måste tydligen var och en göra sitt till, för att en förnuftig enskild och allmän hushållning vidmakthålles och de bästa möjliga resultat vinnas. Men denna tingens ordning åstadkommes ej, utan att kunskaper i ekonomiska ämnen äro till finnandes hos folkets stora flertal, som genom den allmänna rösträtten erhållit ökat inflytande i allmänna värv och direkt eller indirekt kommer att vara medansvarigt i den sociala och ekonomiska utvecklingen.

Riksdagen instämmer med motionärerna i att det råder »en ganska stor enighet om att vårt folks ekonomiska skolning är alltför svag». Tyvärr har intresset för ekonomiska frågor ej varit så synnerligen stort, vilket också förklarar, att man vid bedömandet av ekonomiska ting ofta hellre låter sig ledas av gängse vanföreställningar än av hänsynen till de ekonomiska lagar, efter vilka allt produktivt handlande måste rätta sig.

Efter att ha hänvisat till att såväl diskussionen i pressen som den ökade efterfrågan på föreläsare och lärare i ekonomiska frågor utgör ett vittnesbörd om ett tilltagande intresse för upplysning och utbildning i dessa ämnen ger riksdagen helt sin anslutning till syftemålet med motionen, då den påyrkar ett verkammare ingripande från statens sida för systematiskt kunskapsmeddelande på detta område.

Om undervisningen i näringsorganisatoriska ämnen yttras i motionen: »Vad som nu främst måste eftersträvas inom allt vidare kretsar av folket är bättre kunskap om våra huvudnäringars och mera betydande industrigrenars allmänna förutsättningar i form av inhemska och utländska råvaror, kraft- och bränsletillgångar, avsättningsmöjligheter inom eller utom landet, konkurrens-, frakt-, tull- och traktatförhållanden m. m.

Det är uppenbarligen ett allmänt intresse, att de speciella kunskaper och färdigheter, som de inom ett företag anställda var på sitt arbetsområde besitta, förenas med en från ensidiga klassynpunkter möjligast fri överblick av och en viss förståelse för de förhållanden, under vilka företaget arbetar.»

Riksdagen ger sin anslutning till att en sådan yrkesteknisk och yrkesekonomisk undervisning, kompletterad med ekonomisk-geografisk och statistisk upplysning torde vara synnerligen ägnad att hos de i respektive yrken eller industri anställda väcka förståelse för och skänka överblick över arbetsbetingelserna inom vederbörande näringsgren.

Men riksdagen pekar dessutom på betydelsen av att kunskaper meddelas i allmän ekonomilära eller nationalekonomi. Det torde nämligen ej alls vara tillfyllest, att undervisning enbart meddelas i näringsorganisation och ekonomisk geografi. Skall en ekonomisk bildning kunna något så när grundläggas, torde, så långt tiden det medger, undervisningen även böra ingå på de allmänna ekonomiska lagarna om prispildning, produktion, distribution, handels- och betalningsbalansen, konsumtion o. s. v. Utan att vederbörande lärjungar kunna fatta det väsentliga av de ekonomiska lagarnas natur och verkningar, torde de heller knappast kunna erhålla den överblick av och förståelse för sina närings- och arbetsförhållanden, varom motionärerna talat.

De områden, som böra behandlas i en systematiskt uppgjord undervisningsplan i ekonomi, böra således enligt riksdagens åsikt utgöras av näringsorganisation med ekonomisk geografi samt allmän ekonomilära.

Riksdagsskrivelsen innehåller vidare en redogörelse för vad som redan är åtgjort på detta undervisningsområde i de yrkesbestämda fortsättningsskolorna, lärlingskolorna och yrkesskolorna, samt vad som därutöver bör ytterligare kunna införas på dessa skolformers undervisningsplan. Den utredning, som berör dessa och andra yrkesskolor, torde lämpligen enligt riksdagens mening böra uppdragas åt skolöverstyrelsen.

När det gäller att bibringa personer *över skolstadiet* kunskaper i ekonomiska ämnen, torde man, anser riksdagen, i ej ringa utsträckning kunna lita till *de frivilliga folkbildningsorganisationerna*. I det sammanhanget hänvisas till det relativt omfattande folkbildningsarbete i ämnet ekonomilära, som redan nu bedrivs dels i studiecirkelarna och dels genom de flyttande folkhögskolekurser, som anordnas i synnerhet av nykterhetsorganisationerna, dels av föreläsningföreningarna och dels genom arbetarnes bildningsförbund, av vars under 1918—1919 anordnade 400 föreläsningar 35 procent behandlade ekonomiska ämnen. Tyvärr torde denna gren av folkets egen bildningsverksamhet ej kunna bedrivas i den utsträckning, som den förtjänar, emedan anslagen från det allmännas sida äro otillräckliga samt svårigheter möta att erhålla föreläsare i dessa ämnen. Genom ett rikare tilltaget understöd i all synnerhet från statens sida torde enligt riksdagens mening ganska mycket kunna göras i detta avseende.

Bland olika möjligheter, som kunna stå tillbuds för ett framgångsrikt arbete på detta område, hänvisar riksdagen till de kurser, som anordnas med folkhögskolorna som centrum. Det synes ingalunda omöjligt, att, där lokala förhållanden ej lägga hinder i vägen, kurser på 3—4 veckor skulle kunna anordnas vid dessa skolor under den tid av sommarmånaderna, då uppehåll eventuellt äger rum i undervisningen inom desamma. För att emellertid sådana kurser skola kunna realiseras, torde det vara alldeles nödvändigt, att rimliga anslag från statens sida stå till förfogande för anordnaren, vare sig denne utgöres av folkhögskolan, någon bildningsorganisation eller skolöverstyrelsen. Den senare myndigheten står redan nu som anordnare för folkbildningskurser för folkskollärare och torde väl med den erfarenhet, som vinnes vid dessa kursers anordnande, kunna utfinna de bästa formerna för kurser i här berörda syfte.

Riksdagen såg sig emellertid föranlåten att peka på ett av de mest aktiva hindren för att realisera ovan berörda planer, nämligen den stora bristen på lärare och föreläsare i ekonomiska ämnen. Även om allvarliga försök göras från olika håll för att sprida upplysning i dessa ämnen, torde de många gånger stranda på svårigheterna att anskaffa föreläsare.

Liksom motionärerna anser således också riksdagen, att det torde vara nödvändigt att bibringa de blivande lärarna i olika skolor erforderliga kunskaper på området. Bland andra åtgärder sätter den i fråga, om ej särskilda kurser i ekonomiska ämnen skulle kunna anordnas. Dessa torde då icke endast böra komma till stånd för lärare vid folkskolan och dess nuvarande påbyggnader utan även för lärare vid läroverk och seminarier. Riksdagen tänker sig dessa kurser anordnade på ungefär samma sätt som de nu vanliga sommarkurserna: populärvetenskapliga, sociala och fortbildningskurser etc. I varje fall torde böra tagas under överblickande, huruvida ej ett större antal timmar kunde ägnas åt föreläsningar i ekonomiska ämnen vid dessa kurser. Även om t. ex. folkskollärare ej ha några särskilda timmar anslagna för undervisning i dessa ämnen i folkskolan, torde det säkerligen stå oemotsagt, att den lärare, som är hemma på detta område, bör kunna ge sina lärjungar en viss ekonomisk insikt i samband med den övriga undervisningen.

Utredningen torde, i vad den avser vuxna personer, böra verkställas i samband med den utredning om det frivilliga folkbildningsarbetets organisation, varom riksdagen förut gjort framställning. Då torde undervisningen i här ifrågakommande ämnen kunna systematiskt inarbetas i det folkbildningsprogram, denna utredning avser att uppgöra.

Folkbildningssakkunnigas utredning förelåg färdig i av deras ordförande, nuvarande statsrådet Lindskog, avfattad utredning i oktober 1923 och i sina anslagsäskanden hos Kungl. Maj:t till 1925 års riksdag anhöll skolöverstyrelsen om anslag till förverkligande av de åtgärder, som folkbildningssakkunniga föreslagit. I statsverkspropositionen till 1926 års riksdag ställde dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i utsikt att till nästa års riksdag förslag skulle framläggas för genomförande åtminstone i vissa delar av folkbildningssakkunnigas förslag. Först till årets riksdag föreligger emellertid förslag om åtgärder i viss omfattning med anledning av folkbildningssakkunnigas förslag. Som var att vänta har statsrådet upptagit den del av förslaget, som berör folkbiblioteken, i anslutning till av honom i egenskap av folkbildningssakkunnigas ordförande år 1923 avgivet särskilt yttrande till betänkandet.

Det är emellertid av olika anledningar anmärkningsvärt, att han inte samtidigt upptagit de sakkunnigas förslag om anordningar i överensstämmelse med riksdagsskrivelsen 1920. I den av honom själv avfattade sakkunnigoutredningen förutsätter han nämligen uttryckligen, att denna del av förslaget under alla förhållanden bör komma till behandling så snart som möjligt, t. o. m. oberoende av genomförandet för övrigt av den föreliggande planen till folkbildningsarbetets organisation (sid. 92). Han förutsätter t. o. m. olika anordningar för de föreslagna kurserna före och efter genomförandet av de folkbildningssakkunnigas plan i dess helhet.

Hans förslag har följande lydelse:

De sakkunniga föreslå sålunda, att till skolöverstyrelsens förfogande ställes medel för anordnande varje år dels av en nationalekonomisk fortbildningskurs för lärare, dels av en allmän utbildningskurs i ekonomiska ämnen för studieledare.

Den nationalekonomiska fortbildningskursen för lärare bör pågå ungefär en månad vid ett universitet eller en högskola med ungefär 100 föreläsningar och ungefär 25 timmars seminarieövningar och diskussioner. Deltagarna, som efter ansökning antagas av skolöverstyrelsen till ett antal av ungefär 100 från folkskolan och dess påbyggnader samt ungefär 25 från läroverk, seminarier eller folkhögskolor, böra erhålla reseersättning av statsmedel. Dagtraktamentet utgår med samma belopp som vid nykterhetskurserna; lärare vid folkskolan och dess påbyggnader erhålla två tredjedelar av det belopp, som utgår till lärare vid läroverk, seminarier och folkhögskolor. Folkskolans lärare torde i stor utsträckning kunna påräkna kommunala anslag för beivrande av kursen.

Den allmänna utbildningskursen i ekonomiska ämnen för studieledare bör anordnas vid folkhögskola eller allmänt läroverk och pågå 15 dagar med ungefär 75 föreläsningar och 25 timmars seminarieövningar och diskussioner. Deltagarna, som efter ansökning antagas av skolöverstyrelsen, böra till ett antal av 50 erhålla stipendier å 150 kronor för beivrandet av kursen. Stipendiat är skyldig att efter deltagandet i kursen ställa sig till förfogande för ledning av en studiecirkel i hemorten i ekonomiska ämnen. Vid uttagandet av stipendiat till kursen bör hänsyn tagas till, huruvida sökanden förut aktivt deltagit i det fria bildningsarbetet.

Dessa kurser torde kunna anordnas oberoende av genomförandet för övrigt av den här föreliggande planen till folkbildningsarbetets organisation. Efter genomförandet av denna plan, torde det sannolikt vara lämpligt att överlämna anordnandet av den nationalekonomiska fortbildningskursen för lärare åt universitetens folkbildningsavdelningar. Tills vidare böra dock bägge kurserna anordnas av skolöverstyrelsen.

Undervisningsplan för de bägge kurserna böra utarbetas av skolöverstyrelsen i samråd med någon tillkallad representant för den nationalekonomiska vetenskapen. Vid kursernas planläggning torde den erfarenhet, som vunnits vid de under det sista året anordnade kombinerade föreläsnings- och studiecirkelkurserna, komma väl till pass.

Just nu har frågan om sådana kurser aktualiserats. På den av socialministern sammankallade arbetsfredskonferensen framhölls av honom liksom av andra, både arbetare och arbetsgivare, nödvändigheten av större ekonomiska insikter i arbetarklassen, om den ifrågasatta samverkan till näringslivets fromma skulle kunna bli verklighet. Onekligen skulle allmänheten lätt bibringas den uppfattningen, att det här huvudsakligen är fråga om vackra talesätt och inte målmedvetna åtgärder, om ett på nuvarande socialministerns uppdrag av riksdagen begärt, av nuvarande ecklesiastikministern utarbetat och alltsedan 1925 av skolöverstyrelsen varje år Kungl. Maj:t förelagt förslag med mycket blygsamma ekonomiska konsekvenser inte skulle kunna komma till genomförande — ett helt årtionde efter det riksdagen med anslutning från alla meningsriktningar begärt ett sådant förslag.

Skolöverstyrelsens förslag skiljer sig från nuvarande ecklesiastikministerns år 1923 i hans egenskap av folkbildningssakkunnigas ordförande formulerade förslag endast så till vida som någon beskärning gjorts ifråga om utbildningskursen för studieledare. Denna skulle draga en kostnad av 16 500 kronor, kursen för lärare skulle kosta 40 000 kronor.

Med stöd av vad jag sålunda anfört hemställer jag,

att riksdagen måtte bevilja ett anslag på 56 500 kronor för att i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag användas till anordnandet av de ifrågasatta utbildningskurserna för lärare och studieledare.

Stockholm den 19 januari 1929.

Oscar Olsson.

